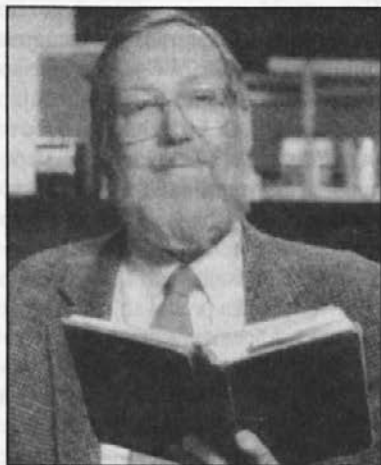

Ameriška posvetitev

Pogovor Jean-François Fogela z Jayem Hillisom Millerjem

Pred četrto stoletje je Jay Hillis Miller, profesor na oddelku za angleščino in primerjalno književnost na univerzi v Irvinu, v Kaliforniji, spoznal Jacquesa Derridaja. Slušatelj, nato lektor, kolega in končno prijatelj filozofa je tako bil in ostaja privilegirana priča univerzitetne kariere najvplivnejšega francoskega intelektualca na drugi strani Atlantika. Z njim in še z nekaterimi drugimi je ob koncu sedemdesetih let ustanovil tako imenovano "yalesko mafijo", ki so jo kmalu preimenovali v "yalesko šolo": gre za majhno skupino kritikov, ki so vpeljali dekonstrukcijo v ameriške akademske kroge. Ta revolucija, ki so jo spremljali spori in javne diskusije, je zdaj sprejeta in institucionalizirana. Dekonstrukcija je celo nepogrešljivo poglavje v predavanjih, ki jih poslušajo ameriški študentje. Profesor Jacques Derrida pa je postal mojster "Made in USA".

Fogel: *Se spominjate, kdaj se je Jacques Derrida prvič pojavil v Združenih državah?*

Hillis Miller: Ja, čeprav nisem bil navzoč. To je bilo leta 1966 na simpoziju, ki so ga priredili na univerzi Johns Hopkins v Baltimoru. Naslov teme je bil: *Govornice kritike humanističnih ved*. Za nekaj časa sem zapustil simpozij, in ko sem se vrnil, mi je Georges Poulet dejal, da se je pravkar končal najpomembnejši prispevek. Lacan je bil besen, ker si je Derrida s svojim predavanjem *Struktura, znak in igra v diskurzu humanističnih znanosti* (*Structure, sign and the play in the discourse of the human science*) pridobil pozornost vseh navzočih. Ni šlo za "spis", ki bi ga prebral mimogrede: prispevek je ostal temeljna referenca, čeprav je bil prvič govor o Derridaju. Poglejte, tu imam novo izdajo *Criticism Major Statements*, priručnika, ki ga uporabljajo študentje na številnih univerzah. V njem so besedila tako Platona kot Samuela Johnsona. Med sodobnimi francoskimi misleci sta omenjena Barthes in Derrida, ki je predstavljen prav s svojim predavanjem iz leta 1966.

Fogel: *Kaj je bilo po konferenci?*

Hillis Miller: Redni Derridajevi obiski na univerzi Johns Hopkins: en semester vsaka tri leta. En seminar je bil namenjen diplomantom. Tam je zelo hitro prišlo do sprememb: namesto petnajstih slušateljev jih je bilo kmalu več. Spominjam se, da se nas je njegovega predavanja o Mallarméju v francoščini udeležilo kar štirideset.

Prihajali so tudi z drugih oddelkov univerze. V revijah so začeli objavljati prve prevedene odlomke iz *Gramatologije*. Storjeno je bilo vse, kar je potrebno za razširjanje neke misli.

Fogel: Kako so ga sprejemali njegovi prvi poslušalci?

Hillis Miller: Kot nekoga, ki je govoril o besedilih, in ne toliko kot filozofa. Na Yaleu, kjer je nato predaval pet tednov vsako leto od leta 1973 naprej, je bilo presenetljivo. V dvorani je bilo najmanj devetdeset poslušalcev. Med slušatelji so bili študentje, nekateri iz Cornella ali New Yorka, učitelji z drugih oddelkov, vendar je bil njihov skupni imenovalec zanimanje za literaturo...

Fogel: In da so vsi razumeli francosko.

Hillis Miller: Zelo kmalu so se pojavili prevodi odlomkov seminarja, ki pa niso bili nujno zvesti izvirniku. To je cena, ki jo morajo plačati ideje, da postanejo vplivne. Ne verjamem, da je bil prepad med angloameriško in evropsko kritiko tako globok. Sledili smo razvoju fenomenologije in poststrukturalizma. Če smo naleteli na navedbe Blanchota, Batailla ali Levinasa, smo vedeli, za kaj gre. Slušatelje je presenetila predvsem oblika predavanja: vnaprej pripravljena in brana predavanja so se navezovala na zelo tradicionalno metodo poučevanja *ex cathedra*. Način je bil zelo klasičen.

Fogel: Zakaj so ameriški študentje poslušali Derridaja?

Hillis Miller: Na to vprašanje je možen le en sam odgovor, moral bi vam reči, da je vzrok njegova misel sama. Vendar bi ostalo neko drugo vprašanje: zakaj smo ga takrat potrebovali? Ker nas vrača k sociološki spremembi, do katere je prišlo na ameriških univerzah po drugi svetovni vojni. Zaradi vladnega programa, po katerem je bil dovoljen študij po vrnitvi z bojišč, so na univerze prihajali študentje, ki niso imeli enake izobrazbe kot drugi. Prej je bil študent skoraj vedno anglosaškega rodu, belec, protestant, ki je bral Chaucerja, Jamesa, Thoreauja itd., ker je bilo to samoumevno. Pojav novih študentov je bil izziv za poučevanje literature - kako opravičiti izbor avtorjev v primerjavi s tistimi, ki so jih opustili? Pojavila se je potreba po teoriji; ideja o enotnosti literature ni bila več sprejemljiva. Ne govorim o nujni večjezičnosti. Znotraj literature same se je pojavila potreba po razumevanju tega, kar je sestavljalo njeno mnogoterost, potreba po primerjanju njenih elementov. S tem je Derrida našel svoje mesto kot teoretik v Združenih državah, kjer je bila njegova prva osnova, še enkrat poudarjam, primerjalna književnost.

Fogel: Iz te je izšel.

Hillis Miller: Ja, presenetljivo je videti, da si povsod prisvajajo Derridaja: v teologiji, arhitekturi, celo v filozofiji, čeprav je v krogu ameriških univerz le malo veljal za filozofa. Na Cardoso Law School v New Yorku, kjer poučujejo pravo, so mu posvetili dva kolokvija. Naj so proti Derridaju, za Derridaja, naj hočejo izboljšati njegovo misel, na vsak način se v Združenih državah ne morejo več pretvarjati, da lahko zmorejo brez njega. Hkrati s širitvijo svojega vpliva je Derrida predaval na številnih ameriških univerzah, tudi v osrčju Amerike. Z vidika dekonstrukcije je celo obravnaval deklaracijo o neodvisnosti Združenih držav na univerzi v Virginiji.

Fogel: Bil je sourednik neke druge deklaracije o neodvisnosti, ko so se dekonstrukcionisti kot taki predstavili v Združenih državah.

Hillis Miller: Govorite o izdaji *Dekonstrukcija in kritika (Deconstruction and Criticism)* iz leta 1979. Knjigo danes predstavljajo kot "manifest" nove šole. Ni bilo tako preprosto, vendar je bil na Yaleu kvintet, ki je razglasil njen obstoj: Geoffrey Hartman, Paul de Man, Harold Bloom, Derrida in jaz. Skupaj z de Manom sva naredila vse, da bi se nam Derrida pridružil na univerzi. Za vse člane koalicije je bilo zelo pomembno, da je Derridajevo delo vključeno v knjigo, ki je dekonstrukcijo razglasila kot kritiško teorijo.

Fogel: Ni imel Derrida nič proti temu, da ste ga tako aktivirali? V Franciji je bil proti temu, da bi ga uradno vključili v kakšno gibanje ali šolo.

Hillis Miller: V Združenih državah je bilo zanj lažje. Naše univerzitetno življenje ni tako "politično", kot je v Evropi. Sicer pa se Derrida tako kot drugi člani skupine izmuzne, če ga hočejo vkleniti. Če mi rečete: vi ste zagovornik dekonstrukcije, vam bom odgovoril: postavite to besedo v množino... stvari so drugačne... bolj zapletene, kot se zdijo itd...

Fogel: Kljub temu se ne morete izmuzniti, če postane dekonstrukcija tema gorečih člankov v ameriškem tisku.

Hillis Miller: Beseda "dekonstrukcija" je sama po sebi grozljiva, saj namiguje na delo razbijača. Preveč splošne sodbe v tisku ničesar ne razrešijo. Derrida si je stvari uredil po svoje. S članki v *Critical Inquiry* je dosegel, da je izrazil svoje stališče, ko je bilo potrebno. Na univerzi ni skušal nadzorovati razširjanja svojega dela, sprejel je vsa tveganja: vse zahteve po prevodih, nekaterih celo zelo hitrih, kot tudi po štiridesetih magnetofonih, ki jih je imel včasih pred sabo, ko je predaval na Yaleu, čeprav je vedel, da bodo posnetki krožili po vsej deželi. V zameno pa mora danes, torej malo potem, ko se je vse začelo, vsak študent, ki študira kritično branje na kateri od ameriških univerz, preučiti kakšen Derridajev esej. Imam celo občutek, žal mi je, da moram to povedati Francozom, da gre danes mednarodni pomen Derridaja prek Združenih držav. Na primer: Kitajci pripravljajo izdajo temeljnih del zahodne literarne kritike, področje, ki ga niso spremljali. Derrida bo v knjigi, vendar preveden iz angleščine.

Fogel: Saj vendar poučuje v tem jeziku.

Hillis Miller: Že štiri leta, odkar sva prišla na univerzo, poučuje v angleškem jeziku po zelo nenavadni metodi. Vedno pripravi predavanje v francoščini in ga pred poslušalci prevede v angleščino. Poleg tega da se je naučil tekoče govoriti v javnosti, zna tudi razpravljati o zapletenih problemih v angleščini. Ko na primer navaja Heideggra ali Benjamina v angleščini, medtem ko ima na listu prevod v francoščini, se mi zdi zadeva zelo težka. Gre za delo virtuozov, ki ga občudujem. Spominjam se, da je na začetku, ko je bil na univerzi Johns Hopkins, med najinimi tedenskimi prijateljskimi kosili raje odgovarjal v francoščini, ko sem ga ogovoril v angleščini.

Fogel: Ali njegova slavna polemika z *Johnom Searlom* ni morda v zvezi s problemi prevajanja, ali je bil pomen besed "iterability", "parasitic" sprejet na obeh straneh enako?

Hillis Miller: Ne, mislim, da tega problema ni. Derrida ni nič vedel o tem, kako se vodi polemika v Združenih državah, a se je znašel. Mislim, da se mu je to najprej zdela priložnost, da izrazi svoje mnenje. Ko mu je Searle odgovoril in mu očital, da je obšel celoto pravil in okoliščin, ki nadzorujejo ustno in pisno komunikacijo, in da ne dojame Austinovega dela, je postal izredno nestrpen in nasilen sogovornik. Presenetljivo je bilo.

Fogel: Lahko si mislim, na kateri strani ste bili vi...

Hillis Miller: Mislim, da nista bila na isti valovni dolžini...

Fogel: Že, vendar ostaniva raje pri polemiki. Kako je vaša skupina reagirala na posthumno odkritje časopisnih člankov Paula de Mana, ki je med vojno zagovorjal nekatera nacistična prepričanja?

Hillis Miller: Na univerzitetni ravni obstaja določeno razlikovanje med obdobji. Ugotavljam, da je Paul de Man še vedno navzoč med študenti, vključno med študenti, ki so na strani militantne levece. Njegovo teoretično delo, ki je vplivalo na druge člane skupine, ni bilo izbrisano. Vprašanja seveda ostajajo. Derrida je svoje mnenje izrazil v članku v *Critical Inquiry*.

Fogel: Omenjal je "prizadetost, začudenje in žalost".

Hillis Miller: Vsi smo bili prizadeti in začuden. Pogosto se spominjam razprav, v katerih Paul de Man nikoli ni razkril ničesar iz svoje preteklosti. Zdi se mi, da ne moremo ločiti njegovega teoretičnega dela od preteklosti, ki jo je skrival vsem, tudi najbližnjim. Mislim, da njegovo odklanjanje "nacionalnih literatur" izhaja iz tega.

Fogel: Ali je ta polemika in nenehen boj z antidekonstrukcionisti z Yalea morda razlog za vaš in Derridajev odhod v Kalifornijo?

Hillis Miller: Sploh ne. Zdelo se mi je pač, da se s tem neko obdobje končuje. Nismo več mogli ostali "yaleska šola" iz leta v leto. Nisem hotel pustiti Derridaja na Yaleu. Univerza v Irvinu naju je takoj sprejela in Derridaja nastavila kot rednega profesorja.

Fogel: Je zanj ta sprememba pomembna?

Hillis Miller: Ne, kot sem vam že povedal, mu je že od primerjalne književnosti na Yaleu naprej uspelo doseči transdisciplinarnost, njegov vpliv pa je mednaroden. Kar se tiče Združenih držav, ugotavljam, da se je gravitacijski center študija literature premaknil k tako imenovanim "kulturološkim študijam". Pojavila se je potreba po razumevanju kulturnega okolja besedila v širšem pomenu besede. Derrida pa ponuja sredstva za razumevanje tega. Poleg tega je sam del tega gibanja s svojimi zadnjimi predavanji o narodu in narodnosti, prijateljstvu in kanibalizmu ali celo svetem Avguštinu. Delo nadaljuje v svojem jeziku, v Parizu, vendar ima svoje mesto med Američani.

Iz revije *Magazine littéraire* (marec 1991) Prevedla Irena Ostrouška